

Erfaringer og verktøy til gjennomføring av modulstrukturerte læreplaner i yrkesfag innenfor opplæring i kriminalomsorgen

Fra høsten 2024 vil modulstrukturerte læreplaner for voksne (VOV) være den normale ordningen for [13 utvalgte lærefag](#). Disse fagene har vært under utprøving i et forsøk i regi av Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (Hkdir). Modulstrukturerte læreplaner er en del av Fullføringsreformen, som ble vedtatt av Stortinget i 2021, og målet er at opplæringen for voksne skal være mer relevant, fleksibel og koordinert, og bidra til at flere voksne oppnår en varig tilknytning til arbeidslivet. Erfaringene fra forsøket i vanlige skoler er [oppsummert av Ideas2evidence](#), og erfaringer fra opplæring i kriminalomsorgen er oppsummert av Statsforvalteren i Vestland (notat lagt ved her).

Alle voksne fra og med 19 år skal, i de yrkesfagene som er delt inn i moduler, følge denne læreplanen. Foregår opplæringen primært på skolen, brukes benevnelsen "elev" (uansett alder). Dersom opplæringen primært er med utgangspunkt i arbeidsdrift, brukes benevnelsen "deltager" (uansett alder).

Hovedregelen i utdanningsløp med modulstrukturerte læreplaner for yrkesfag er at lærlingen er i arbeid i en bedrift. Opplæringen i de ulike modulene skjer fortrinnsvis på arbeidsplassen, men arbeidsgiver og ansvarlig skole må sammen arbeide for hvordan opplæring best mulig kan gjennomføres. Innen opplæring i kriminalomsorgen betyr det at arbeidsplassen vil være i regi av arbeidsdriften i kriminalomsorgen, og den ansvarlige skolen er skoleavdelingen i fengselet.

Dette dokumentet er utarbeidet for kriminalomsorgen og ansvarlige skoler innen opplæring innenfor kriminalomsorgen. Arbeidsgruppen, opprettet av Statsforvalteren i Vestland, med mandat om å utarbeide et hjelpedokument, håper og tror at partene vil kunne hente inspirasjon og drahjelp i det arbeidet som partene må gjennomføre for å tilpasse opplæring i samsvar med ny opplæringslov og forskrift (gjeldende fra og med 01.08.2024) som regulerer modulisert yrkesfaglig opplæring for voksne.

Hva må jobbes med før dere får kandidater?

For å oppnå målene om relevant og fleksibel opplæring kreves det betydelig forarbeid fra både skoler og fengsler. Det er skolene og fylkeskommunene som må ta hovedansvaret for å initiere forarbeidet til gjennomføringen av modulstrukturerte læreplaner. Likevel, i henhold til oppdragsbrevet til Kriminalomsorgen, straffegjennomføringsloven § 4 og forvaltningssamarbeidet beskrevet i samarbeidsrundskrivet G 02/2024, skal kriminalomsorgen «gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfelte og innsattes behov og fremme deres tilpasning til samfunnet» (Straffegjennomføringsloven §4).

Den viktigste opplæringsarenaen for modulstrukturert opplæring er **arbeidsplassen**. For opplæring i kriminalomsorgen vil dette være kriminalomsorgens «arbeidsdrift¹» som tilbyr arbeidsplasser for innsatte i fengsel. Samarbeidet mellom skole og fengsel/arbeidsdrift er derfor avgjørende for at opplæringen skal kunne gjennomføres.

Ansvarsdelingen mellom skole og arbeidsdrift må avklares. Dette inkluderer blant annet utvikling av opplæringsløp, lærerens tilgang og ansvar på arbeidsplassen, samt fordeling av tid mellom opplæring på arbeidsplassen og i skoleavdelingen. Relevante læreplaner bør identifiseres tidlig for å kunne introdusere disse til arbeidsdriften slik at læringsaktiviteter kan utvikles i fellesskap.

For at partene skal kunne tilby opplæring frem til fagbrev, må det finnes godkjente lærebedrifter i fengselet. Hver enhet vil ha sine spesifikke utfordringer, og samarbeid mellom skole og fengsel vil måtte være en forutsetning. Samarbeidet må forankres på ledelsesnivå, mellom fengselsleder og faglig skoleleder (for eksempel en avdelingsleder i skole).

Før skole/arbeidsdrift tar inn elever på et utdanningsprogram som skal følge modulstrukturerte læreplaner er det flere ting som må avklares:

- Skole og fengsel må møtes på ledelsesnivå for å avklare flere problemstillinger knyttet til samarbeid om ansvarsdeling mellom skole og arbeidsdrift:
  - hvem tar hovedansvar for gjennomføringen av opplæringen? Gjennomføringen kan gjøres på ulike måter; ved at skolen tar hovedansvaret for gjennomføring av og opplæring i modulene, eller ved at arbeidsplassen/ kriminalomsorgen tar ansvar for dette. I sistnevnte tilfelle må skolen uansett inn med opplæringsstøtte, og har fremdeles ansvar for vurdering og dokumentasjon.
  - Hvordan skal tiden fordeles mellom arbeidsplass og skole? Skal opplæringen primært foregå på arbeidsplassen, med teoriundervisning i klasserom ved behov, eller skal tiden fordeles før opplæringen tar til?
  - Lærernes tilgang til lærlingens arbeidsplass (dette innebærer en drøfting av relevansen av fysisk tilgang for lærer). Ut fra hvordan opplæringen blir organisert, kan det være ulikt behov mellom skoler for hvor mye tilgang lærere trenger på arbeidsplassen. Dette gjelder både programfag- og fellesfagslærere. Det er viktig at dette blir avklart før opplæringen starter. Veileder i bedrift skal samarbeide med skolen for å godkjenne kompetansemål.
- Lærere og verksbetjenter må samarbeide for å gå gjennom relevante læreplaner. Sammen må de utarbeide forslag til læringsaktiviteter, og vurdere hva dette betyr for aktiviteten i driften. Kanskje krever opplæring i modulstrukturerte læreplaner justering av den aktiviteten som foregår, eller kanskje er den allerede godt tilpasset? Dette arbeidet bør også inkludere inspektør og/eller avdelingsleder.

---

¹ Arbeidstilbudet i arbeidsdriften omfatter det arbeid innsatte tilbys for daglig sysselsetting. Det omfatter også det arbeid som er nødvendig for fengselets drift og vedlikehold, så langt dette er hensiktsmessig og faglig tilfredsstillende, som renhold, kjøkkenarbeid, arbeid i tøylager/vaskeri, vedlikeholds- og reparasjonsarbeider. I tillegg kan innsatte i noen tilfeller arbeide utenfor fengsel ved frigang.

- Skolen må utarbeide vurderingskriterier for innholdet i modulene. Verksbetjenter bør involveres i arbeidet. Fellesfag- og programfaglærere bør også samarbeide og eventuelt utarbeide en felles mal for vurderingskriterier og løpende vurdering av modulene.
- Er det godkjent lærebedrift i fengselet? Om ikke, hvordan går man frem for å få dette på plass, og hvem tar ansvar for den prosessen?
- Der det er lærebedrift i fengselet, må ansvarlige i skolen inngå avtale om fordeling av ansvar for opplæring i modulene.
- Er samarbeid med relevante opplæringskontor på plass? Les blant annet om erfaringene gjort av [Bryne vgs/Åna fengsel](#) (lagt ved her).
- Er det på plass et system for realkompetansevurdering? Modulene i læreplanene har ikke en fastsatt fag- og timefordeling. Målet er at veien til ønsket sluttkompetanse skal være så kort som mulig og at det bare skal gis den opplæringen som er nødvendig for å nå dette målet. Den nye opplæringsloven lovfester retten til realkompetansevurdering, og realkompetansevurdering er et verktøy som bør tas i bruk for å avklare det reelle opplæringsbehovet.
- Har ansatte i arbeidsdriften tilgang til relevante digitale ressurser?

Hva må gjøres når dere har aktuelle lærlinger?

Før opplæringen starter:

- Skolen må så fort som mulig komme i kontakt med eleven, og starte med samtale om karriereveiledning² samt kartlegging av kompetanse hos eleven. Samtalen bør minst ha følgende formål: Avklare ønsket sluttkompetanse for den det gjelder, kartlegging av elevens tidligere opplæring og arbeid med tanke på realkompetansevurdering, avklare om det er behov for forberedende voksenopplæring³ eller om det er mulig å starte rett på videregående opplæring og avklare om den ønskede sluttkompetansen kan oppnås gjennom et av utdanningsprogrammene som har modulisert læreplaner. Resultatet av denne samtalen må skriftliggjøres.
- Der det blir avklart at det er aktuelt med opplæring i en læreplan som modulstrukturert, bør skolen melde lærlingen opp til realkompetansevurdering.
- Rådgiver tar kontakt med prosessveileder (den ansvarlige ved skolen som ser til at lærlinger med moduliserte læreplaner blir fulgt opp) for å videreformidle informasjon om lærlingen. Prosessveileder registrerer nødvendig data i sine system.
- Rådgiver bør kalle inn til møte med følgende deltagere: lærling, faglærer og den ansvarlige for progresjonen i den moduliserte læreplanen. Her kan lærlingen få informasjon om opplæringsprosessen og skrive under opplæringsavtale i eller kort tid etter møtet. Det blir gjennomført realkompetansevurdering og resultatet av denne gir grunnlag for vedtak om inntak.
- Lærer utarbeider opplæringsplan i samarbeid med arbeidsdrift på bakgrunn av realkompetansevurdering og inntaksvedtak.

Når opplæringen er i gang:

- Rådgiver i fengselsavdelingen innkaller til møte hver tredje måned (eller oftere ved behov): deltaker, prosessveileder, sosialkonsulent, rådgiver og faglærer/arbeidsdriften er aktuelle

² Det er publisert nettressurser om karriereveiledning på oppikrim.no.

³ Forberedende voksenopplæring er i ny opplæringslov det begrepet som tidligere ble beskrevet som grunnskoleopplæring for voksne.

deltakere. Agenda: Progresjonsevaluering, oppfølging, informasjon om eventuelle endringer i soningen og annet.

- Tett oppfølging på arbeidsplassen fra skolen har vist seg å være viktig for motivasjonen. Siden opplæringen hovedsakelig foregår på arbeidsplassen i bedrift, kreves det tettere faglig oppfølging ettersom de ikke har det tette opplegget fra skolen som var kjernen i tidligere yrkesfaglig opplæringsløp (se også punkt om lærers tilgang til arbeidsplassen over).

Fullføring/dokumentasjon/vurdering:

- Når lærlingen er ferdig med alle modulene, gjør faglærer og opplæringskontoret en samlet vurdering. Hvis vurderingen viser at vedkommende er klar til fagprøve, tas det kontakt med prosessveileder som melder deltaker opp. Skolen skriver ut kompetansebevis.

Overgang ut:

- Om eleven/deltageren skal fortsette opplæring med modulstrukturerte læreplaner etter overføring/løslatelse, må det avklares hvem som har ansvar for kontakten med opplæringskontoret, herunder å skaffe praksisplass.
- Ved uforutsette hendelser som overføringer, løslatelse før forventet tidspunkt e.l. informerer kriminalomsorgen skolen og prosessveileder umiddelbart. Det søkes arrangert et progresjonsteam/ansvarsgruppe (om de er opprettet) møte som inkluderer lærlingen.

Oversikt over begrep som blir brukt i beskrivelsen opplæring i modulstrukturerte læreplaner

- **Instruktør:** En bedrift skal ha en eller flere faglige ledere som har hovedansvar for at lærlingen får opplæring i tråd med læreplanen for faget, i samsvar med opplæringsloven. Bedriften skal også ha en eller flere instruktører som har ansvar for opplæringen av lærlingene. Instruktøren og den faglige lederen kan være samme person. Instruktøren er normalt en fagperson med fagbrev, men dette er ikke et formelt krav. Instruktøren har hovedansvar for opplæring i bedriften, for godkjenning av kompetansemål i samarbeid med programfaglærer/teoriansvarlig i yrkesfaget.
- **Programfaglærer/teoriansvarlig:** Gjennomfører realkompetansevurdering eller kartlegging ved oppstart. Har ansvar for opplæring og vurdering i den aktuelle læreplanen. Godkjenner kompetansemål, sammen med fagveileder. Bør også være prosessveileder (for noen fag).
- **Veileder fellesfag/teoriansvarlig i norsk og samfunnskunnskap:** Har ansvar for kartlegging, opplæring og godkjenning av modul 1/VOV-læreplanen i norsk og samfunnskunnskap, realkompetansevurderer og har ansvar for å utarbeide opplæringsplan for norsk og samfunnskunnskap i alle moduler. Har individuell opplæring og oppfølging i bedrift, i tett samarbeid med instruktør, samt emnebasert opplæring i grupper, der det er aktuelt. Må inneha kompetansekrav etter opplæringsloven.

Begrep og roller som er brukt av Agder fylkeskommune i forsøket med modulisererte læreplaner:

- **Prosessveileder:** En dedikert person som tar ansvar for å koordinere kontakten mellom de ulike partene som har et ansvar for deler av MFY-forløpet. Prosessveilederen følger eleven fra oppstart til slutt: Kontakt med deltaker og bedrift, månedlige møter, følger progresjonen i ei digital opplæringsbok. Følger opp deltaker med tanke på tilretteleggingsbehov, psykososial

situasjon, sikring av livsopphold, kontakt opp mot NAV, jobbspesialist eller andre aktuelle instanser som deltaker har kontakt med. Oppmelding til fagprøve og annet administrativt arbeid (pc'er, tilganger til aktuelle datasystemer/programmer, kompetansebevis). Dette kan også løses av programfaglærer/teoriansvarlig i yrkesfaget.

- **Progresjonsteam:** Utgjør minst kontaktbetjent og sosialkonsulent sammen med den innsatte/domfelte, men *kan også være en rekke andre profesjonelle og enkelte private aktører*. Disse skal utgjøre en støttegruppe for innsatte/domfelte, slik at domfelte selv kan forberede løslatelsen best mulig. Progresjonsteamet skal bistå den innsatte i planleggingen av løslatelse.

Aktuelle lover, forskrifter og veiledere:

[Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\)](#)

[Forskrift om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa \(opplæringsforskrifta\)](#)

[Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse: Realkompetansevurdering](#)

[Utdanningsdirektoratet: Fullføringsreformen](#)

[Karriereveiledningsdokument på oppikrim.no](#)

[G 02/2024: Rundskriv om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen](#)
[Rundskriv om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen](#)

Andre aktuelle dokument:

[Ideas2Evidence: Evaluering av forsøk med modulstrukturert voksenopplæring](#)

[Notat om erfaringer fra forsøket fra Statsforvalteren i Vestland](#)

[Dokument om samarbeid med opplæringskontor Åna/Bryne](#)

[Eksempel fra Agder arbeidsdokument hvordan innføre vov i fylket og OIK](#)

[Eksempel fra Agder Lokale retningslinjer for VOV i OIK](#)